

УДК 796.5.035:[373.5.091.212.7:796.012.1-053.67]
DOI <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2023-2-04>

ЗАНЯТТЯ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧИМ ТУРИЗМОМ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ТА УСПІШНОСТІ УЧНІВ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Товстоп'ятко Ф. Ф.

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-4708-5916
tovsopatkofedor@gmail.com*

Орлов А. А.

*доктор філософії,
доцент кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-1044-7191
orlov105@ukr.net*

Парій С. Б.

*старша викладачка кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-4246-6699
svetusikznutmokit@gmail.com*

Ключові слова: *спортивний туризм, фізична підготовка, успішність, юнаки, дівчата.*

Представлені матеріали дослідження презентують вплив засобів спортивно-оздоровчого туризму на показники фізичної підготовленості юнаків і дівчат старшого шкільного віку. Також досліджено й вплив занять туризмом на навчальну успішність з таких модулів шкільної програми фізичного виховання, як гімнастика, баскетбол і легка атлетика. Учасники експерименту – учні старших класів загальноосвітніх навчальних закладів міста – взяли участь у дослідженні показників фізичної підготовленості за контрольними тестами на визначення сили ніг, сили м'язів черевного пресу, швидкості, спритності, швидкісно-силових якостей, гнучкості. Навчальну успішність з фізичного виховання визначали за контрольними вправами: метання малого м'яча (модуль «Легка атлетика»), опорний стрибок (модуль «Гімнастика»), кидок м'яча в кошик і передача м'яча в русі (модуль «Баскетбол»).

За результатами проведеного експерименту учні експериментальної групи за тестами загальної фізичної підготовленості випередили учнів контрольної групи за всіма тестами. За окремими тестами було виявлено достовірні відмінності між показниками (сила ніг – між юнаками 10-х класів; біг на 100 м – між юнаками і дівчатами 10-х класів, між дівчатами 9-х класів; піднімання тулуба в сид за 1 хв – між юнаками і дівчатами 9-х і 10-х класів). За окремими модулями програми фізичного виховання юнаки і дівчата старших класів експериментальної групи також мали більш високі результати порівняно з представниками контрольної групи. Достовірні відмінності між показниками було виявлено з легкої атлетики (між

результатами юнаків 10-х класів) та баскетболу (між результатами юнаків 10-х класів і між результатами юнаків 9-х класів).

За результатами проведеного дослідження було виявлено вплив занять спортивно-оздоровчим туризмом на показники фізичного розвитку і успішність за окремими модулями шкільної програми фізичної культури. У підсумку доведено позитивний вплив засобів спортивно-оздоровчого туризму, зокрема спортивних пішохідних походів, на фізичну підготовленість та навчальну успішність учнів старшого шкільного віку.

ENGAGEMENT IN SPORTS AND HEALTH TOURISM AS A MEANS OF INCREASING PHYSICAL FITNESS AND SUCCESS OF SENIOR SCHOOL STUDENTS

Tolstopyatko F. F.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Physical Culture and Sports
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-4708-5916
tavsopatkofedor@gmail.com*

Orlov A. A.

*Candidate of Science of Physical Education and Sport,
Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Physical Culture and Sports
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0003-1044-7191
orlov105@ukr.net*

Parii S. B.

*Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods of Physical Culture and Sports
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-4246-6699
svetusikznutmfkit@gmail.com*

Key words: *sports tourism, physical fitness, academic performance, boys, girls.*

The research materials present the influence of sports and health tourism on the indicators of physical fitness of boys and girls of senior school age. The influence of tourism on academic performance in such modules of the school physical education program as gymnastics, basketball and athletics has also been studied. Participants of the experiment, high school students of general education institutions of the city, took part in the study of physical fitness indicators for control tests to determine leg strength, abdominal strength, speed, agility, speed-strength qualities, flexibility. Educational progress in physical education was determined by control exercises: throwing a small ball (athletics module), vault (gymnastics module), throwing the ball into the basket and passing the ball in motion (basketball module).

According to the results of the experiment, the students of the experimental group were ahead of the students of the control group in all tests in tests of general physical fitness. According to individual tests, significant differences were revealed between the indicators (leg strength – between the boys of the

10th grade; 100-meter run – between the boys and girls of the 10th grade, between the girls of the 9th grade; lifting the torso into a sitting position in 1 minute – between boys and girls of 9th and 10th grades).

In individual modules of the physical education program, the boys and girls of the senior classes of the experimental group also had higher results compared to the representatives of the control group. Significant differences between the indicators were found in athletics (between the results of 10th grade boys) and basketball (between the results of 10th grade boys and between the results of 9th grade boys).

According to the results of the study, the influence of sports and health tourism on the indicators of physical development and academic performance in individual modules of the school physical education program was revealed. As a result, the positive impact of sports and health tourism means, in particular, sports hiking trips, on the physical fitness and educational success of senior school students was proved.

Постановка проблеми. Останніми роками в Україні значна увага приділяється розвитку сфери туризму. Її зазвичай розглядають як сферу економічної діяльності, здатну приносити прибуток, впливати на економічний стан міст, областей та цілих регіонів [1, с. 11; 2, с. 109].

На фоні активного розвитку туризму як сфери бізнесу несправедливо залишені без уваги інші, не менш важливі його грані. Знизилась увага до туризму як сфери педагогічної, виховної діяльності, патріотичного виховання молоді, активного відпочинку, корисного проведення дозвілля громадян України. Необхідність розвитку спортивно-оздоровчого туризму потребує більш уважного ставлення до цього питання [3, с. 2; 4, с. 145].

Спортивно-оздоровчий туризм потрібен навчальному закладу, зокрема, загальноосвітньому, оскільки закладені у його основу самостійні дії учнів є тією базою і навіть фундаментом, на якому успішно зводиться процес навчання та виховання [5; 6, с. 116].

Мета дослідження полягала у виявленні впливу занять спортивно-оздоровчим туризмом на фізичну підготовленість та навчальну успішність учнів старшого шкільного віку.

Зважаючи на мету дослідження, були сформовані такі завдання:

1) визначити показники фізичної підготовленості юнаків і дівчат старшого шкільного віку;

2) виявити успішність юнаків і дівчат старшого шкільного віку з окремих модулів шкільної програми (легка атлетика, гімнастика, баскетбол).

Виклад основного матеріалу дослідження. Учасників експерименту було розподілено на дві групи: контрольну і експериментальну. До складу експериментальної групи увійшли старшокласники, які не менше трьох років відвідували шкільний гурток зі спортивно-оздоровчого туризму і мали досвід участі у спортивних пішохідних походах не вище I категорії складності. В ході

дослідження, яке проводилось з учнями академічного ліцею «Вибір» (контрольна група) і Запорізького академічного ліцею № 23 (експериментальна група), було визначено показники фізичної підготовленості за низкою тестів. Так, сила ніг у тесті «Присід до максимальної кількості разів» у хлопців та дівчат 9-го класу в контрольній групі становила $87,0 \pm 2,96$ разів та $68,9 \pm 1,99$ разів, в експериментальній групі результат був $92,8 \pm 1,54$ разів і $70,4 \pm 1,22$ разів відповідно. Результат з цього ж тесту у юнаків та дівчат 10-го класу становив $94,9 \pm 5,7$ разів (юнаки) і $69,6 \pm 2,78$ разів (дівчата) в контрольній групі. В експериментальній групі результат був таким: $107,2 \pm 1,86$ разів і $74,2 \pm 1,94$ разів відповідно. Достовірність відмінностей між результатами учнів 9-х класів виявлена не була, а між результатами учнів 10-х класів достовірність відмінностей була виявлена тільки у юнаків (табл. 1).

Результат з бігу на 100 м у контрольній групі школярів 9-го класу становив у юнаків $15,1 \pm 0,22$ с, у дівчат – $18,02 \pm 0,25$ с, в експериментальній групі – $14,6 \pm 0,21$ с у юнаків і $17,1 \pm 0,16$ с у дівчат. Показники з цього тесту учнів 10-го класу становили: в контрольній групі $14,2 \pm 0,18$ с у юнаків та $17,4 \pm 0,11$ с у дівчат, а в експериментальній групі $13,4 \pm 0,25$ с у юнаків і $16,0 \pm 0,20$ с у дівчат. Достовірність відмінностей між зафіксованими показниками учнів 10-х класів у юнаків і дівчат була виявлена на користь експериментальної групи, а між показниками учнів 9-х класів достовірність відмінностей була виявлена лише у дівчат (табл. 1).

Розвиток спритності виявляли за тестом «Човниковий біг 4x9 м». У школярів 9-го класу результат становив $5,1 \pm 0,19$ с (юнаки) і $5,6 \pm 0,17$ с (дівчата), результат в експериментальній групі – $4,9 \pm 0,16$ (юнаки) і $5,3 \pm 0,22$ с (дівчата). Показники за цим тестом у школярів 10-го класу становили: в контрольній групі $4,8 \pm 0,11$ с у юнаків і $5,4 \pm 0,06$ с у дівчат; в експериментальній групі – $4,5 \pm 0,19$ с у юнаків

і $5,1 \pm 0,17$ с у дівчат. Достовірність відмінностей між результатами школярів 9-х і 10-х класів у юнаків та дівчат виявлена не була (табл. 1).

Показники розвитку сили м'язів черевного пресу визначали за тестом «Піднімання тулуба у сид за 1 хв». Результати в контрольній групі у юнаків та дівчат 9-го класу становили $50,2 \pm 0,85$ разів і $47,2 \pm 1,32$ разів, в експериментальній групі – $55,6 \pm 0,69$ разів і $50,4 \pm 0,86$ разів відповідно. Показники за цим тестом у юнаків та дівчат 10-го класу становили в контрольній групі $53 \pm 0,73$ разів і $51,6 \pm 0,77$ разів, а в експериментальній групі – $61,5 \pm 0,54$ разів і $57,5 \pm 0,63$ разів відповідно. Була виявлена достовірність відмінностей у показниках школярів 9-х та 10-х класів на користь експериментальної групи як у юнаків, так і у дівчат (табл. 1).

Показники розвитку швидкісно-силових якостей за результатами стрибків у довжину з місця становили: у школярів 9-го класу контрольної групи у юнаків $201,6 \pm 0,93$ см і у дівчат $187,4 \pm 1,62$ см, в експериментальній групі результат дорівнював $205,2 \pm 0,96$ см у юнаків і $191,7 \pm 1,09$ см у дівчат. Показники за цим тестом у учнів 10-го класу становили в контрольній групі $206,8 \pm 0,88$ см у юнаків і $194,8 \pm 1,45$ см у дівчат, а в експериментальній групі результат був $209,2 \pm 0,88$ см у юнаків і $199,1 \pm 0,88$ см у дівчат. Була виявлена достовірність відмінностей між результатами учнів 9-х класів у дівчат та у юнаків на користь експериментальної групи, а між результатами учнів 10-х класів достовірність відмінностей була виявлена лише у дівчат, також на користь експериментальної групи (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика показників рівня розвитку фізичних якостей юнаків і дівчат, учнів 9–10-х класів ($X \pm m$, t)

9 клас							
№ п/п	Контрольні випробування	юнаки			дівчата		
		контрольна група	експериментальна група	t	контрольна група	експериментальна група	t
1.	Присід до максимальної кількості разів, разів	$87 \pm 2,96$	$92,8 \pm 1,54$	1,74	$68,9 \pm 1,99$	$70,4 \pm 1,22$	0,65
2.	Біг на 100 м, с	$15,1 \pm 0,22$	$14,6 \pm 0,21$	1,67	$18,02 \pm 0,25$	$17,1 \pm 0,16^*$	3,07
3.	Човниковий біг 4×9 м, с	$5,1 \pm 0,19$	$4,9 \pm 0,16$	0,80	$5,6 \pm 0,17$	$5,3 \pm 0,22$	1,03
4.	Піднімання тулуба у сид за 1 хв, разів	$50,2 \pm 0,85$	$55,6 \pm 0,69^*$	4,95	$47,2 \pm 1,32$	$50,4 \pm 0,86^*$	2,05
5.	Стрибок в довжину з місця, см	$201,6 \pm 0,93$	$205,2 \pm 0,96^*$	2,69	$187,4 \pm 1,62$	$191,7 \pm 1,09^*$	2,21
6.	Нахил вперед з положення сидячи, см	$4,0 \pm 0,61$	$5,1 \pm 0,55$	1,34	$10,3 \pm 1,12$	$10,1 \pm 1,03$	0,13
10 клас							
1.	Присід до максимальної кількості разів, разів	$94,9 \pm 5,7$	$107,2 \pm 1,86^*$	2,05	$69,6 \pm 2,78$	$74,2 \pm 1,94$	1,35
2.	Біг на 100 м, с	$14,2 \pm 0,18$	$13,4 \pm 0,25^*$	2,67	$17,4 \pm 0,11$	$16,0 \pm 0,20^*$	6,08
3.	Човниковий біг 4×9 м, с	$4,8 \pm 0,11$	$4,5 \pm 0,19$	1,36	$5,4 \pm 0,06$	$5,1 \pm 0,17$	1,66
4.	Піднімання тулуба у сид за 1 хв, разів	$53 \pm 0,73$	$61,5 \pm 0,54^*$	9,44	$51,6 \pm 0,77$	$57,5 \pm 0,63^*$	5,95
5.	Стрибок в довжину з місця, см	$206,8 \pm 0,88$	$209,2 \pm 0,88$	1,84	$194,8 \pm 1,45$	$199,1 \pm 0,88^*$	2,53
6.	Нахил вперед з положення сидячи, см	$3,4 \pm 0,79$	$5,6 \pm 0,48^*$	2,39	$10,2 \pm 1,30$	$11,7 \pm 0,97$	0,92

Примітка: * – статистично достовірні відмінності

Розвиток гнучкості визначали за результатами нахилу тулуба вперед з положення сидячи. У учнів 9-го класу контрольної групи результат становив у юнаків $4,0 \pm 0,61$ см і у дівчат $10,3 \pm 1,12$ см, в експериментальній групі результат дорівнював $5,1 \pm 0,55$ см у юнаків і $10,1 \pm 1,03$ см у дівчат. Показники з цього тесту у школярів 10-го класу становили в контрольній групі $3,4 \pm 0,79$ см у юнаків і $10,2 \pm 1,30$ см у дівчат, а в експериментальній – $5,6 \pm 0,48$ см у юнаків і $11,7 \pm 0,97$ см у дівчат. Була виявлена достовірність відмінностей між результатами тесту у юнаків 10-х класів на користь експериментальної групи, а між іншими результатами достовірність відмінностей не була виявлена (табл. 1).

За підсумками дослідження загальної фізичної підготовленості учнів контрольної та експериментальної груп було виявлено, що результати експериментальної групи за всіма тестами перевищують результати контрольної групи як у юнаків, так і у дівчат 9-х і 10-х класів.

Дослідження успішності з окремих модулів шкільної програми фізичного виховання (легка атлетика, гімнастика, баскетбол) серед юнаків і дівчат 9-х та 10-х класів виявило такі результати. З модулю «Легка атлетика» у вправі метання малого м'яча середній бал у юнаків і дівчат 9-го класу в контрольній групі становив $9,5 \pm 0,28$ і $10,1 \pm 0,29$ бали, в експериментальній групі середній бал дорівнював $10,1 \pm 0,22$ і $10,0 \pm 0,26$ бала відповідно. Показники за цією вправою у юнаків і дівчат, учнів 10-го класу, були такими: середній бал у контрольній групі – $9,7 \pm 0,28$ і $10,3 \pm 0,39$ бала, а в експериментальній групі середній бал становив $10,5 \pm 0,21$ і $10,9 \pm 0,23$ бала відповідно. Достовірність відмінностей між результатами учнів 9-х класів виявлена не була, а між результатами учнів 10-х класів достовірність відмінностей була виявлена тільки поміж юнаками (табл. 2).

Середній бал успішності з модулю «Гімнастика» у вправі опорний стрибок у юнаків і дівчат 9-го класу в контрольній групі становив $9,8 \pm 0,33$ і $10,4 \pm 0,33$ бала відповідно, в експериментальній групі середній бал дорівнював $9,5 \pm 0,38$ і $10,6 \pm 0,30$ бала. Показники з цієї вправи у юнаків і дівчат, учнів 10-го класу, були такими: середній бал у контрольній групі $10,5 \pm 0,27$ і $10,3 \pm 0,35$ бала, а в експериментальній групі середній бал становив $11,1 \pm 0,22$ і $10,5 \pm 0,31$ бала відповідно. Достовірність відмінностей між результатами учнів 9-х класів виявлена не була і між результатами школярів 10-х класів достовірність відмінностей також виявлена не була (табл. 2).

Успішність з модулю «Баскетбол» визначали за контрольним нормативом кидок м'яча в кошик. Середній бал успішності у юнаків і дівчат 9-го класу в контрольній групі становив $10,1 \pm 0,24$ і $9,1 \pm 0,32$ бала відповідно, в експериментальній групі середній бал дорівнював $10,2 \pm 0,22$ і $9,3 \pm 0,28$ бала відповідно. Показники за цією вправою у юнаків і дівчат, учнів

10-го класу, були такими: середній бал у контрольній групі – $10,1 \pm 0,29$ і $9,5 \pm 0,37$ бала, а в експериментальній групі – $10,7 \pm 0,29$ та $10,1 \pm 0,26$ бала відповідно. Достовірність відмінностей між результатами учнів 9-х і 10-х класів виявлена не була (табл. 2).

За контрольним нормативом «Передача м'яча в русі» у юнаків і дівчат 9-го класу в контрольній групі середній бал становив $9,0 \pm 0,29$ та $9,2 \pm 0,37$ бали, в експериментальній групі – $9,8 \pm 0,21$ та $9,7 \pm 0,31$ бала відповідно. Показники юнаків і дівчат, учнів 10-го класу, були такими: середній бал у контрольній групі становив $9,3 \pm 0,27$ і $9,5 \pm 0,40$ бала, а в експериментальній групі середній бал становив $10,6 \pm 0,23$ і $10,2 \pm 0,30$ бала відповідно. Достовірність відмінностей між результатами учнів 9-х класів була виявлена поміж юнаків, а між результатами виконання вправи школярами 10-х класів достовірність відмінностей була також виявлена поміж юнаків на користь експериментальної групи (табл. 2).

Дослідження успішності з окремих модулів шкільної програми фізичного виховання (легка атлетика, гімнастика, баскетбол) учнів контрольної та експериментальної груп виявило, що результати експериментальної групи за всіма модулями перевищують результати контрольної групи як серед юнаків, так і серед дівчат у 9-му і 10-му класах.

Таким чином, проведене дослідження виявило, що юнаки і дівчата, які займаються спортивним туризмом, мають показники фізичної підготовленості та успішності з окремих модулів шкільної програми фізичного виховання вищі, ніж у юнаків і дівчат, які не займаються спортивним туризмом. Це дає підставу стверджувати, що заняття спортивним туризмом позитивно впливають на фізичну підготовленість і покращують успішність юнаків і дівчат старшого шкільного віку з окремих модулів шкільної програми фізичного виховання (легка атлетика, гімнастика, баскетбол). Результати учнів експериментальної групи за всіма тестами перевищують результати учнів контрольної групи як у юнаків, так і у дівчат 9-х та 10-х класів. Успішність з окремих модулів шкільної програми фізичного виховання учнів експериментальної групи вища, ніж учнів контрольної, як у юнаків, так і у дівчат 9-х та 10-х класів. У юнаків 9-го класу виявлені достовірні відмінності між результатами двох модулів – легка атлетика і баскетбол, а юнаків 10-го класу одного модуля – баскетбол.

Висновки і перспективи подальших розробок у цьому напрямі. Результати проведеного дослідження свідчать про позитивний вплив спортивного туризму як на показники фізичної підготовленості, так і на показники навчальної успішності з окремих модулів шкільної програми фізичної культури учнів старших класів. Вочевидь, засоби спортивно-оздоровчого туризму

Порівняльна характеристика показників успішності з окремих модулів шкільної програми фізичного виховання юнаків і дівчат 9–10-х класів ($X \pm m$, t)

9 клас							
№ п/п	Дисципліни	юнаки			дівчата		
		контроль-на група	експериментальна група	t	контроль-на група	експериментальна група	t
1.	Легка атлетика (метання малого м'яча), балів	9,5±0,28	10,1±0,22*	2,29	10,1±0,29	10,0±0,26	1,33
2.	Гімнастика (опорний стрибок), балів	9,8±0,33	9,5±0,38	1,71	10,4±0,33	10,6±0,30	0,43
3.	Баскетбол (кидки в кошик), балів	10,1±0,24	10,2±0,22	1,58	9,1±0,32	9,3±0,28	1,33
4.	Баскетбол (передача м'яча в русі), балів	9,0±0,29	9,8±0,21 *	3,33	9,2±0,37	9,7±0,31	1,40
10 клас							
1.	Легка атлетика (метання малого м'яча), балів	9,7±0,28	10,5±0,21	1,67	10,3±0,39	10,9±0,23	0,26
2.	Гімнастика (опорний стрибок), балів	10,5±0,27	11,1±0,22	0,60	10,3±0,35	10,5±0,31	0,48
3.	Баскетбол (кидки в кошик), балів	10,1±0,29	10,7±0,29	0,31	9,5±0,37	10,1±0,26	0,47
4.	Баскетбол (передача м'яча в русі), балів	9,3±0,27	10,6±0,23*	2,29	9,5±0,40	10,2±0,30	1,04

Примітка: * – статистично достовірні відмінності

можна широко застосовувати у навчально-виховному процесі учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Отримані в ході дослідження результати можуть використовуватися для візуалізації впливу занять туризмом на показники успішності та фізичної

підготовленості учнів старшого шкільного віку; слугувати підґрунтям для подальшого проведення досліджень щодо впливу засобів спортивно-оздоровчого туризму на показники успішності як з окремих модулів шкільної програми фізичного виховання, так і програми загалом.

ЛІТЕРАТУРА

- Світлична В. Ю., Александрова С. А. Економіка туризму : підручник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. 167 с.
- Милько І., Нагорнова О., Ожема С. Стратегічні напрями розвитку спортивного туризму в Карпатах в умовах нестабільності. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2022. № 2. С. 108–117.
- Писарева І. В., Григоренко А. Ю. Дослідження сучасного стану та перспектив розвитку спортивного туризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 33. URL: <http://surl.li/keigc> (дата звернення: 15.03.2023).
- Миронов Ю. Б. Проблеми та перспективи розвитку спортивного туризму в Україні. *Фізична культура в університетській освіті: світова практика та сучасні тренди* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13 квітня 2023 р.). Дніпро : ДДУВС, 2023. С. 144–146.
- Чалій Л. В. Сучасний стан проблеми формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму. *Народна освіта*. 2016. Випуск № 3(30). URL: <http://surl.li/kckhq> (дата звернення: 07.04.2023).

6. Троценко Т. Ю. Проблеми розвитку шкільної туристсько-краєзнавчої діяльності. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2008. № 10. С. 116–119.

REFERENCES

1. Svitlychna, V. Ju., Aleksandrova, S. A. (2022). *Ekonomika turyzmu* : pidruchnyk [Tourism economics: textbook]. Kharkiv : KhNUME named after O.M. Beketov [in Ukrainian].
2. Myljko, I., Naghornova, O., Ozhema, S. (2022). Strategichni naprjamy rozvytku sportyvnoho turyzmu v Karpatakh v umovakh nestabilnosti [Strategic directions for the development of sports tourism in the Carpathians in conditions of instability]. *Economic Journal of Volyn National University named after Lesya Ukrainka*. No. 2, pp. 108–117.
3. Pysareva, I. V., Ghryghorenko, A. Ju. (2021). Doslidzhennja suchasnogo stanu ta perspektyv rozvytku sportyvnoho turyzmu v Ukraini [Research of the current state and prospects for the development of sports tourism in Ukraine]. *Economy and society* (electronic journal), vol. 33. Retrieved from: <http://surl.li/kcigc> (Last accessed: 15 March 2023).
4. Myronov, Ju. B. (2023). Problemy ta perspektyvy rozvytku sportyvnoho turyzmu v Ukraini [Problems and prospects for the development of sports tourism in Ukraine]. Proceedings of the *Fizychna kultura v universytetskij osviti: svitova praktyka ta suchasni trendy* (Ukraine, Dnipro, April 13, 2023). Dnipro : DSUIA, pp. 144–146.
5. Chaliy, L. V. (2016). Suchasnyj stan problemy formuvannja ghotovnosti majbutnjogho vchytelja fizychnoji kuljturny do orghanizaciji pozaklasnoji roboty z turyzmu [The current state of the problem of formation of readiness of the future teacher of physical culture to the organization of extra-curricular work on tourism]. *Public education*, vol. 3(30). Retrieved from: <http://surl.li/kckhq> (Last accessed: 07 April 2023).
6. Trocenko, T.Ju. (2008). Problemy rozvytku shkilnoji turysts'ko-krajeznavchoji dijalnosti [Problems of the development of school tourism and local history activities]. *Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports*. No. 10, pp. 116–119.